

Sammanfattning av arbetslivskommissionernas lägesbilder år 2022–2023

Arbetslivskommissionerna deltar i kvalitetssäkringen av genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet, samt i utvecklandet av yrkesutbildningens examensstruktur och av yrkesinriktade examina och deras grunder. Arbetslivskommissionerna behandlar även rättelseyrkanden gällande bedömningen av kunnandet hos en studerande som deltar i examensutbildning.

Sammanfattningen har utarbetats utifrån arbetslivskommissionernas lägesbilder. Som kunskapsunderlag för lägesbilderna har arbetslivskommissionerna använt nationell uppföljnings-, respons- och utvärderingsinformation för år 2022–2023. Den nationella informationen har kompletterats med kommissionernas egna observationer i samband med besök och rättelseyrkanden.

För den innevarande verksamhetsperioden (1.1.2024–31.12.2026) har 34 arbetslivskommissioner utnämnts (Bilaga 1). Kommissionernas medlemmar representerar arbetsgivare, arbetstagare och självständiga yrkesutövare samt utbildningssektorn. Arbetslivskommissionerna utarbetar vartannat år lägesbilder för den egna branschen utgående från arbetslivskommissionernas årliga lägesöversikter. Sammanfattningar av lägesöversikterna och lägesbilderna för tidigare år har publicerats på Utbildningsstyrelsens webbplats. På webbplatsen finns även lägesbilder enligt arbetslivskommission för år 2018–2021.

1. Kunskapsunderlag

Kommissionerna har kompletterat den nationella informationen med observationer från bland annat besök, rättelseyrkanden och egna utlåtanden. De besök som avses är besök som kommissionerna gör för kvalitetssäkring i miljöer för yrkesprov.

Prestationsuppgifterna som arbetslivskommissionerna använt som underlag har hämtats i informationsresursen KOSKI och sammanställts till statistik för granskning av medlemmarna i kommissionerna. Statistiken som granskas av kommissionerna uppdateras inte kontinuerligt, utan uppgifterna representerar situationen vid den tidpunkt då uppgifterna har hämtats. Om utbildningsanordnarna har gjort ändringar i prestationsuppgifterna efter att uppgifterna hämtats, ingår dessa ändringar inte i statistiken som använts som underlag för lägesbilderna. Uppgifter om antalet prestationer som granskats finns i utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen.fi. Vid överföringen av uppgifter från vissa läroanstalters studieadministrationssystem till KOSKI förekommer fortfarande problem när det gäller uppgifter om bedömare och miljöer för yrkesprov.

Det kan därför finnas brister i de uppgifter som kommissionerna får. Arbetslivskommissionerna önskar att systemen ska utvecklas i synnerhet när det gäller detta.

2. Anordnande av examina och avläggande av examensdelar

Enligt arbetslivskommissionernas lägesbilder anordnas yrkesinriktade examina heltäckande geografiskt sett. I synnerhet yrkesinriktade grundexamina anordnas heltäckande i hela Finland och

distributionen av utbildningsanordnare återspeglar regionala behov och efterfrågan i arbetslivet. Det har inte skett någon betydande förändring i antalet anordnartillstånd, men det förekommer variation beroende på examen.

Av kommissionernas lägesbilder framgår att det i synnerhet när det gäller yrkes- och specialyrkesexamina finns betydligt fler utbildningsanordnare med anordnartillstånd än utbildningsanordnare som aktivt anordnar examina. I en del arbetslivskommissioners lägesbilder uttryckts en oro för hur man kan försäkra sig om att utbildningsanordnarna har de förutsättningar som krävs för att anordna examina som de inte aktivt har anordnat på flera år. Det är därför ett önskemål från kommissionernas sida att planerna för bedömning av kunskande uppdateras när utbildningsanordnaren börjar anordna examina i fråga igen.

Majoriteten av de studerande inom yrkesutbildningen har som mål att avlägga en hel examen. År 2023 hade 92 procent av studerande som avlade grundexamina, 90 procent av studerande som avlade yrkesinriktade examina och 95 procent av studerande som avlade specialyrkesexamina som mål att avlägga en hela examen. Det har inte skett någon betydande förändring i antalen jämfört med tidigare år. Inom vissa branscher är det dock fortsättningsvis vanligt att studerande avlägger enskilda examensdelar, till exempel för att få behörighet för vissa arbetsuppgifter eller yrken. En del arbetslivskommissioner önskade att studerande skulle avlägga enskilda examensdelar i ännu högre grad, för att utöka den egna kompetensen och svara på behoven i arbetslivet som snabbt förändras.

3. Bedömning av kunskandet

3.1. Planerna för bedömning av kunskande

Arbetslivskommissionerna ger på begäran av undervisnings- och kulturministeriet utlåtanden om utbildningsanordnarnas planer för bedömning av kunskande. Medlemmarna i arbetslivskommissionerna tar även del av planerna för bedömning av kunskande under sina besök i läroanstalternas miljöer för yrkesprov. Enligt kommissionernas observationer har kvaliteten hos planerna för bedömning av kunskande förbättrats, men det finns fortfarande behov av utveckling när det gäller en del av planerna.

I lägesbilderna lyfte kommissionerna fram att planerna inte alltid har utarbetats utgående från en examen, varvid de inte nödvändigtvis utgör ett arbetsredskap som kan användas i vardagen. Det skulle även vara bra att mer aktivt förankra planerna för bedömning av kunskande i läroanstaltens verksamhet och bland personalen samt att i ännu högre grad utnyttja samarbetet med arbetslivet.

3.2. Yrkesprov

Enligt den nationella studeranderesponsen är de studerande mycket nöjda med anordnandet av yrkesprov. De studerande har deltagit i planeringen av yrkesproven och upplever att uppgifterna i proven motsvarar verkliga arbetsuppgifter i arbetslivet. De studerande upplever även att deras kunskande har bedömts utgående från kriterierna.

Enligt kommissionernas observationer utförs yrkesproven i regel på arbetsplatsen. Det förekommer dock betydande variation för olika examinas del. År 2023 utfördes cirka 68 procent av yrkesproven i yrkesinriktade examensdelar på arbetsplatsen och cirka 19 procent vid läroanstalten. När det gäller yrkes- och specialyrkesexamina utfördes 79 procent av yrkesproven på arbetsplatsen. Yrkesprov

som utförs vid läroanstalten är vanliga i synnerhet när det gäller grundexamina. Antalet yrkesprov som utförs på arbetsplatsen har ökat jämfört med föregående år. Ökningen förklaras delvis av att förekomsten av anteckningen ”ingen uppgift” har minskat i kunskapsunderlaget.

Enligt observationerna under arbetslivskommissionernas besök motiveras utförandet av yrkesprov vid läroanstalten bland annat med den studerandes skydd i arbetet eller med att den studerande är minderårig. Yrkesprov vid läroanstalten ordnas även till exempel på grund av att lokalerna, utrustningen eller simulatorerna på läroanstalten är bättre lämpade som miljö för yrkesprovet med tanke på arbetsuppgifterna är på arbetsplatsen. Dessutom utförs vissa examensdelar för vissa examina i regel vid läroanstalten på grund av examensdelens karaktär eller säsongsbaserade arbetsuppgifter. Särskilt för små arbetsplatser kan antagningen av studerande till utbildningsavtals- eller läroavtalsperioder även medföra betydande ekonomiska risker eller risker med koppling till verksamheten och arbetsplatserna har inte nödvändigtvis tillräckligt med resurser för att handla de studerande eller ordna yrkesprov. En annan orsak till att utbildningsanordnaren ordnar yrkesprovet vid läroanstalten är att den studerande har ett beslut om särskilt stöd.

Enligt kommissionernas lägesbilder är det för en del av yrkesproven som utförs vid läroanstalten motiverat att den studerande påvisar sitt kunnande i läroanstaltsmiljön, men i vissa fall saknas tillräckliga orsaker för detta. I flera arbetslivskommissioners lägesbilder ingick ett önskemål om att samarbetet med det regionala arbetslivet skulle utvecklas, varvid även antalet yrkesprov som utförs på arbetsplatser kunde utökas.

3.3. Bedömare

Utgående från arbetslivskommissionernas observationer har antalet yrkesprov som bedöms av en lärare och en företrädare för arbetslivet tillsammans ökat en aning jämfört med föregående år. Antalet yrkesprov där tvåpartsbedömning används återspeglar ökningen av yrkesprov som utförs på arbetsplatsen: till exempel år 2023 deltog en företrädare för arbetslivet i cirka 91 procent av yrkesprov som utfördes på arbetsplatsen. Även om tvåpartsbedömningen fungerar bättre än tidigare anser kommissionerna att det fortsättningsvis förekommer alltför ofta att yrkesprov i yrkesinriktade examensdelar enbart bedöms av lärare. Det förekommer rätt så stor variation mellan olika examina och utbildningsanordnare.

3.4. Rättelseyrkanden

Arbetslivskommissionerna har behandlat rättelseyrkanden. Ingen betydlig förändring har ägt rum när det gäller antalet rättelseyrkanden jämfört med tidigare år. Beslut om rättelseyrkanden har även fattats för gemensamma examensdelar.

Arbetslivskommissionerna har vid behandlingen av rättelseyrkanden noterat att det finns oklarheter för de studerande när det gäller processerna för granskning av bedömning och rättelseyrkanden. Kommissionerna har även noterat att dokumenteringen av bedömningen i vissa fall delvis har varit bristfällig.

Stödmaterial som utarbetats av sekretariatet för arbetslivskommissionerna har tagits väl emot av utbildningsanordnarna och används för att öka kunskapen om processen för rättelseyrkanden bland studerande och utbildningsanordnare.

4. Examensgrunder och examensstruktur

Arbetslivskommissionerna deltar i arbetet med att utveckla examina och examensstrukturen inom den egna branschen. Kommissionerna ger utlåtanden om föreslagna ändringar av examensstrukturen och utkast till examensgrunder. Kommissionerna kan även ta initiativ till att utveckla examina eller examensstrukturen inom den egna branschen. Kommissionerna för en dialog med sakkunniga inom examensgrunderna i arbetet med att utveckla examensgrunderna och förnyar examina i nära samarbete. Kommissionerna deltar i utformningen av examensinnehållen redan från början av processen vid revideringen av grunderna och följer upp hur examensgrunderna implementeras.

Största delen av arbetslivskommissionerna anser att de nuvarande examensgrunderna väl motsvarar behoven i arbetslivet. Utgående från observationerna under besöken är utbildningsanordnarna i huvudsak nöjda med examensgrunderna. I kraven på yrkesskicklighet har man dock observerat en viss överlappning mellan grundexamen och yrkesexamen och vissa examina kan upplevas som alltför utmanande eller innehållsbeskrivningar som svåra att förstå. En del av kommissionerna har tagit initiativ till att utveckla examina inom den egna branschen, som har behandlats tillsammans med sakkunniga inom examensgrunderna.

5. Gemensamma examensdelar

Arbetslivskommissionerna har gjort observationer under sina besök till yrkesprovsmiljöer. Enligt observationerna ordnas och avläggs gemensamma examensdelar på flera olika sätt vid läroanstalterna, till exempel som nätundervisning, arbetsverkstäder eller intensivutbildning. Prov och tentamina är ofta ändamålsenliga sätt att påvisa kunskande i gemensamma examensdelar och deras delområden. Enligt observationerna integreras de gemensamma examensdelarna dock inte ännu övergripande i de yrkesinriktade examensdelarna. Integrationen försvåras bland annat av behörighetskraven för bedömare av gemensamma examensdelar och av kravet på att skapa en mångfacetterad modell för samarbetet mellan läroanstalterna och arbetslivet. Integration av gemensamma examensdelar sker dock i allt större utsträckning och en del av utbildningsanordnarna har redan skapat effektiva processer för att integrera de gemensamma examensdelarna. I vissa lägesbilder lyftes det fram att utbildningsanordnarna även har framfört önskemål om gemensamma anvisningar för hur integrationen ska genomföras.

Enligt vissa observationer identifierar eller erkänner man inte i tillräckligt hög grad tidigare förvärvat kunskande när det gäller de gemensamma examensdelarna. Innehållet i de gemensamma examensdelarna kan dessutom vara en aning otydliga för de studerande och en del studerande kan också uppleva det som utmanande att avlägga gemensamma examensdelar.

En pool med sakkunniga i gemensamma examensdelar har grundats till stöd för arbetslivskommissionernas arbete. Kommissionerna kan bjuda in de sakkunniga till sina möten för att diskutera frågor som gäller avläggandet av gemensamma examensdelar. De sakkunniga stöder kommissionerna vid kvalitetssäkringen av de gemensamma examensdelarna och deras delområden.

Mer information om arbetslivskommissionernas lägesbilder enligt utbildningsområde publiceras på Utbildningsstyrelsens webbplats under hösten 2024.¹

¹ <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/yrkesutbildning/arbetslivskommissioner>

Bilaga 1.

Arbetslivskommissioner verksamhetsperioden 1.1.2024–31.12.2026

Arbetslivskommissionen för fordonsbranschen
Arbetslivskommissionen för livsmedelsbranschen
Arbetslivskommissionen för luft- och sjöfartsbranschen
Arbetslivskommissionen för maskin- och produktionsteknik
Arbetslivskommissionen för processindustrin
Arbetslivskommissionen för markanläggnings-, sten-, och gruvbranschen
Arbetslivskommissionen för träindustrin och båtbyggnadsbranschen
Arbetslivskommissionen för el-, automations- och energibranschen
Arbetslivskommissionen för textil och mode
Arbetslivskommissionen för chefskap inom produktion, teknisk planering och produktutvecklingsarbete
Arbetslivskommissionen för husbyggnads- och ytbehandlingsbranschen
Arbetslivskommissionen för husteknik
Arbetslivskommissionen för hår- och skönhetsbranschen
Arbetslivskommissionen för logistik
Arbetslivskommissionen för idrott och träning
Arbetslivskommissionen för turismbranschen
Arbetslivskommissionen för rengörings- och fastighetsservicebranschen
Arbetslivskommissionen för kosthållsbranschen
Arbetslivskommissionen för säkerhets- och tullbranschen
Arbetslivskommissionen för skogsbranschen
Arbetslivskommissionen för landsbygdsnäringar, hästhushållning och djurskötsel
Arbetslivskommissionen för trädgårdsbranschen
Arbetslivskommissionen för scenkonst
Arbetslivskommissionen för mediebranschen
Arbetslivskommissionen för konstindustrin
Arbetslivskommissionen för tolkning
Arbetslivskommissionen för affärsverksamhet
Arbetslivskommissionen för företagande och ledning
Arbetslivskommissionen för natur- och miljöområdet
Arbetslivskommissionen för ICT-branschen
Arbetslivskommissionen för pedagogisk verksamhet och handledning
Arbetslivskommissionen för grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen
Arbetslivskommissionen för hälsovårdsbranschen
Arbetslivskommissionen för rehabilitering och stärkandet av delaktighet